Opetus- ja kulttuuriministeriö
13.9.2017

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä (HE 72/2017)

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä. Esitykseen sisältyy pääasiassa voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaavat säännökset olemassa olevista ylioppilastutkintorekisteristä, opiskelijavalintarekisteristä ja korkeakoulujen valtakunnallisesta tietovarannosta. Laissa säädettäisiin lisäksi uutena perustettavista perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallisesta tietovarannosta sekä Opetushallituksen ylläpitämästä opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelusta.

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettaisiin perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelua, suorituksia ja tutkintoja, läsnäoloa sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämistä koskevia tietoja, joita henkilö tarvitsee hakeutuessaan koulutukseen, koulutuksen aikana, työelämässä sekä hakiessaan koulutukseen liittyviä etuisuuksia. Tietovarantoon tallennettaisiin lisäksi tietoja, joita tarvitaan myönnettäessä opetuksen ja koulutuksen valtion rahoitusta. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät toimisivat rekisterinpitäjinä omien järjestelmään tallentamiensa tietojen osalta. Opetushallitus toimisi tietovarannon teknisenä ylläpitäjänä.

Opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla ehdotetussa laissa tarkoitetuissa rekistereissä ja tietovarannoissa olevia tietoja yhdistettäisiin ja tarjottaisiin keskitetysti henkilön nähtäväksi ja käytettäväksi sekä luovutettaisiin tietojen saamiseen oikeutetuille. Opetushallitus vastaisi palvelun kautta tapahtuvan tietojen luovutuksen toteuttamisesta.

Perustuslain (731/1999) 10 § turvaa yksityiselämän suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Lainsäätäjän harkintaa sitovia henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnissä perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekistereissä ja rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelyn kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla (ks. esim. PeVL 14/2002 vp, s. 2, PeVL 27/2006 vp, s. 2/I ja PeVL 11/2016 vp, s. 8). Perustuslakivaliokunta on todennut lailla säätämisen vaatimuksen ulottuvan myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei tietojen pysyvä säilyttäminen ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita (PeVL 51/2002 vp, s. 3/II ja PeVL 54/2010 vp, s. 2—3). Perustuslakivaliokunta on lisäksi pitänyt liian erittelemättömiä ja laaja-alaisia tiedonsaantioikeuksia koskevia säännöksiä perustuslain 10 §:n 1 momentin vastaisina (esim. PeVL 7/2000 vp, PeVL 14/2002 vp, PeVL 15/2002 vp ja PeVL 74/2002 vp).

Ehdotettu laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä sisältää henkilötietojen suojan näkökulmasta tarvittavat säännökset uuden perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnallisen tietovarannon käyttötarkoituksesta, tietosisällöstä, tietojen luovuttamisesta, säilytysajoista sekä rekisteröinnin perusteista ja rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä. Tietovarannon tietojen käyttötarkoitus perustuu

rekisteröidyn tarpeisiin sekä lisäksi opetuksen ja koulutuksen rahoituksen määräämiseen. Tietovarannon tietosisältö on määritelty ja rajattu näiden käyttötarkoitusten perusteella.

Ehdotetuilla säännöksillä ei tosiasiallisesti laajennettaisi perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavaksi ehdotettuja tietoja koskevia tiedonsaantioikeuksia voimassa olevan lainsäädännön mukaisista. Nykyisin mainittuja tietoja käsitellään ja luovutetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien paikallisista rekistereistä. Laissa ei tältä osin lueteltaisi nimeltä tahoja, joille tietoja voidaan luovuttaa, vaan viranomaisen tiedonsaantioikeus määräytyisi kyseistä viranomaista koskevan lainsäädännön ja sille säädettyjen tehtävien mukaan. Selvyyden vuoksi säädettäisiin vielä erikseen, että salassa pidettäviä tietoja voitaisiin luovuttaa tietovarannosta vain jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen laissa erikseen nimenomaisesti säädetään. Lisäksi tietoja voitaisiin luovuttaa henkilön suostumuksen nojalla. Myöskään opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelua koskevilla säännöksillä ei laajennettaisi viranomaisten tai muiden tahojen tiedonsaantioikeuksia. Opetushallituksella ei palvelun kautta tapahtuvissa luovutuksissa olisi merkittävää asiallista harkintavaltaa sen suhteen, luovutetaanko pyydetyt tiedot vai ei. Ehdotetun luovutustehtävän voidaan näin ollen katsoa olevan tarkoin rajattu.

Edellä esitetyillä perusteilla esityksen on opetus- ja kulttuuriministeriön käsityksen mukaan katsottava riittävällä tavalla turvaavan perustuslain 10 §:ssä yksityiselämän suojalle asetetut edellytykset.